

Norvegija gali didžiuotis savo sūnumis:
Henriku Ibsemu, Edvardu Munchu ir geriausiu trilerių rašytoju Jo Nesbø.
NEW YORK TIMES

Jo Nesbø

Vaiduoklis

baltos lankos

J O N E S B Ø

VAIDUOKLIS

Iš norvegų kalbos vertė Giedrė Rakauskaitė

baltos lankos

I dalis

1 skyrius

Apsupta Oslo centro garsų – nesiliaujančio automobilių gaudesio už langų, tolumoje smarkėjančio ir slopstančio sirenų kauksmo ir bažnyčios varpo skambesio šalimais, žiurkė išlindo ieškoti maisto. Paprastai darydavo tai vėlai vakare arba prieš pat saulėtekį. Nosimi braukė per purviną linoleumą virtuvėje. Žaibiškai išskyrė kvapus ir suskirstė į tris rūšis: ėdama, pavojinga, neturi nieko bendro su išlikimu. Aitrus pilkų cigaretės pelenų dvokas. Salsvas ant vatos gumulėlio išstrykusio kraujo kvapas. Karstelėjęs „Ringnes“ alaus tvaikas vidinėje kamštelio pusėje. Sulfanilamido molekulės, salietra ir anglies dvideginis iš metalinės tūtelės nuo 9×18 mm švininės kulkos, dar vadinamos Makarovo, kadangi Makarovo pistoletui ir buvo pritaikytas šoviny. Dūmai iš vis dar rūkstančios cigaretės geltonu filtru ir juodu popieriumi su Rusijos imperijos ereliu. Tabakas – ėdamas. Ir štai: alkoholio smarvė, oda, riebalai ir asfaltas. Batas. Žiurkė apuostė apavą. Nusprendė, kad atsikąsti šio daikto nebus taip lengva kaip striukės spintoje – tos, kuri atsiduoda benzinu ir negyvu gyvūnu, iš kurio pagaminta. Tada žiurkės smegenys ėmė darbuotis, ieškojo būdo prasibrauti pro priešaky riogsančią masę. Ji mėgino prieiti iš abiejų pusių, pragrūsti savo dvidešimt penkių centimetrų ilgio ir gerokai mažiau nei pusės kilogramo svorio kūną, bet jai nepavyko. Kliūtis gulėjo ant šono, nugarą atsukusi į sieną, užstodama landą į gūžtą, kur reikalaudami pieno vis garsiau

cypsėjo jos aštuoni ką tik atsivesti beplaukiai jaunikliai. Mėsos kalnas trenkė druska, prakaitu ir krauju. Tai – žmogaus kūnas. Vis dar gyvo – tarp alkanų mažylių cypsėjimo jautrios žiurkės ausys atpažino silpnus širdies dūžius.

Gyvūnas bijojo, bet neturėjo iš ko rinktis. Pamaitinti mažylius – svarbiau už bet kokius pavojus, kliūtis ir instinktus. Tad žiurkė stovėjo pakeltu snukučiu ir laukė, kol atsiras kokia nors išeitis.

Bažnyčios varpas suskambo žmogaus širdies ritmu. Vienas dūžis, du. Trys, keturi...

Žiurkė suleido dantis.

*

Liepa. Šūdas. Kaip čia nenumirus liepą? Ar tikrai girdžiu bažnyčios varpą? Ar toje nelemtoje kulkoje būta haliucinogenų? OK, tai viskas baigsis čia? O koks, po velnių, skirtumas? Čia ar ten. Dabar ar vėliau. Bet ar tikrai nusipelniau mirti liepą? Čiulbant paukščiams, skambčiojant buteliams, prie Akerio upės aidint juokui, tiesiai už lango verdant vasaros linksmybėms? Ar užsitarnavau gulėti ant grindų apkrėstoje narkomanų landynėje su dar viena skyde kūne, iš kurios laukan srūva gyvastis, sekundės ir prisiminimai apie tai, kaip čia atsidūriau? Visi svarbūs ir nereikšmingi įvykiai, virtinė atsitiktinumų ir ne visai mano pasirinkimai. Ar tai – aš, argi tai viskas, ar tai mano gyvenimas? Aš juk turėjau planų, ar ne? O dabar beliko šnipštas, juokelis be kulminacijos, toks trumpas, kad spėčiau jį papasakoti, dar nepabaigus skambėti tam prakeiktam bažnyčios varpui. Šūdas! Man niekas nesakė, kad mirstant taip skauda. Tėti, ar tu čia? Neišeik, tik ne dabar. Paklausk, pokštas toks: Aš vardu Gustas. Man suėjo devyniolika. Tu buvai nedoras vaikinasis, išdukinai nedorą panelę, ir po devynių mėnesių pasirodžiau aš, tada buvau atiduotas vienai šeimai įvaikinti, taip ir neištaręs „tėti!“ Ir

ten išsidirbinėjau kiek įmanydamas, o jie tik apsupdavo mane savo dusinančia rūpesčio antklode ir teiraudavosi, ką gavęs nusiraminčiau. Gal sušiktų ledų? Jie nė velnio nežinojo, kad tokius kaip aš ir tu reikia iš karto nudėti, sunaikinti kenkėjus, nes mes platinam užkratą, skatinam žlugimą ir, vos tik pasitaiko proga, dauginamės kaip žiurkės. Patys kalti. Bet ir jie norėjo kai ką gauti. Visi ko nors nori. Kai pirmą kartą mamos akyse pamatčiau, ko ji nori, man buvo trylika.

– Gustai, tu toks gražus, – tarstelėjo ji.

Mama atėjo į vonios kambarį, – buvau palikęs praviras duris ir neatsukau vandens duše, kad garsas jos nesulaikytų. Prieš išeidama ji užsibuvo viena sekunde per ilgai. O aš nusijuokiau, nes tada jau žinojau. Tai mano talentas, tėti, aš matau, ko žmonės nori. Ar paveldėjau tai iš tavęs, ar tu irgi toks buvai? Jai išėjus nužvelgiau save dideliame vonios kambario veidrodyje. Ji ne pirmoji pasakė, kad aš gražus. Brendau greičiau nei kiti berniukai. Lieknas, aukštas, jau plačiapetis ir raumeningas. Plaukai – juodi ir žvilgantys. Aukšti skruostikauliai. Kvadratiškas smakras. Burna – plati ir plėšri, bet su putniomis kaip merginos lūpomis. Rusva glotni oda. Rudos, beveik juodos akys. „Rudoji žiurkė“, – pavadino mane vienas bendraklasis. Regis, jo vardas buvo Didrikas. Šiaip ar taip, jis norėjo tapti profesionaliu pianistu. Man suėjo penkiolika, o jis klasėje garsiai pareiškė: „Rudoji žiurkė net nemoka padoriai skaityti.“

Aš tik nusijuokiau ir, aišku, žinojau, kodėl jis taip pasakė. Ko norėjo. Kamila, kurią jis slapta mylėjo, buvo ne visai slapta įsimylėjusi mane. Per klasės vakarėlį šiek tiek geriau susipažinau su tuo, kas po jos nertiniu. O aptikau ne kažin ką. Užsiminiau apie tai keliems berniokams, o Didrikas turbūt nugirdo ir sumanė ant manęs užsisėsti. Nepasakyčiau, kad man labai rūpėjo pritapti prie šutvės, bet patyčios yra patyčios. Taigi nuėjau į baiderių klubą pas Tutu. Mokyklos laikais parduodavau jiems šiek tiek hašišo. Pasakiau, kad jei noriu deramai atlikti darbą, turiu susilaukti šiek tiek tokios pagarbos. Tutu pažadėjo pasirūpinti

Didriku. Vėliau Didrikas niekam neaiškino, kaip berniukų tualete sugebėjo įkišti du pirštus tarp vyrių durų viršuje, bet rudąja žiurke manęs daugiau niekada nebevadino. Be to, taip ir netapo profesionaliu pianistu. Šūdas, kaip skauda! Ne, tėti, man reikia ne paguodos, o šūvio. To paskutinio šūvio, ir tada aš paliksiu šį pasaulį tyliai ir ramiai, pažadu. Vėl suskambo varpas. Tėti?

2 skyrius

Skrydžiui numeris SK-459 artėjant prie pabaigos ir iš Bankoko nusileidusiam lėktuvui sukant link vartų numeris 46, Oslo oro uosto Gardermoeene laikrodis rodė beveik vidurnaktį. Lakūnas Tordas Šulcas įjungė orlaivio „Airbus A340“ stabdį, ir lėktuvas sustojo jam paskirtoje vietoje. Nutraukus degalų padavimą šaižus variklio švilpimas palaipsniui tilo, virto draugišku burzgimu ir galiausiai liovėsi. Tordas Šulcas nedelsdamas pasižymėjo laiką: trys minutės ir keturiasdešimt sekundžių po nutūpimo, dvylika minučių anksčiau numatyto laiko. Juodu su antruoju pilotu patikrino, ar išjungti visi lėktuvo mechanizmai, ir ėmė tvarkyti formalumus, susijusius su lėktuvo stovėjimu oro uoste naktį. Lėktuvas su kroviniu. Lakūnas vartė segtuvą su kompanijos logotipu. 2003 metai, rugsėjo mėnuo. Bankoke vis dar šniokščia lietūs, kaip visada, tvyro drėgna šiluma, o jis pasiilgo namų ir pirmųjų vėsių rudens vakarų. Oslas rugsėjį. Pasaulyje nėra geresnės vietos. Jis užpildė skirsnį apie likusius degalus. Išlaidos už juos. Kartą jam teko pasiaiškinti. Po reisų į Amsterdamą ir Madridą, kai skrido greičiau nei finansiškai naudinga. Kad tik suspėtų. Galiausiai skrydžių vadovas išsikvietė jį „ant kilimėlio“.

– Spėti kur? – suriko jis. – Juk neskraidinai keleivių, turinčių jungiamųjų skrydžių bilietus!

– Punktualiausia oro linijų bendrovė pasaulyje, – sumurmėjo Tordas Šulcas, kartodamas reklamos žodžius.

– Finansiškai suknisčiausia oro linijų bendrovė pasaulyje! Ar gali pasakyti tik tiek?

Tordas Šulcas patraukė pečiais. Negali atskleisti tiesos: degalų padavimą padidindavo todėl, kad pačiam reikėdavo suspėti kai ką padaryti. Skraidinant į Bergeną, Trondheimą arba Stavangerį. Buvo labai svarbu, kad lėktuvą valdytų *jis*, o ne koks kitas lakūnas.

Jis buvo senas vilkas, tad jį galėjo tik aprėkti. Išvengė rimtų klaidų, kompanija jį vertino, ir jam beliko vos keleri metai iki *the two fives*, penkiasdešimt penkerių, kai vis tiek išeis į pensiją. Tordas Šulcas linktelėjo. Liko keleri metai susitvarkyti, kad neliktų finansiškai suknisčiausias lakūnas pasaulyje.

Jis pasirašė dokumentą, atsistojo ir išėjo iš kabinos parodyti keleiviams baltų kaip perlai dantų rusvame veide. Šypsenos, bylojančios, jog jis – gyvas saugumo įsikūnijimas. Lakūnas. Ši profesija žmonių akyse kadais pavertė jį kažkuo kitu. Jis matė, kaip ištarus šį stebuklingą žodį žmonės – tiek vyrai, tiek moterys, tiek pagyvenę, tiek jauni – iškart imdavo vertinti jį kitaip ir išvelgdavo kerintį berniokišką žavesį ir nerūpestingumą, taip pat ramius ir tikslius kapitono veiksmus, ypatingą intelektą ir beribę narsą, keliančią baimę paprastiems mirtingiesiems. Bet tai buvo seniai. Dabar jie žiūrėjo į jį kaip į autobuso vairuotoją, koks jis ir buvo, keleiviai klausinėjo, kiek kainuoja pigiausias bilietas į Gran Kanarijos las Palmą ir kodėl kompanijos „Lufthansa“ lėktuvuose yra daugiau vietos kojoms.

Velniop juos. Velniop juos visus.

Tordas Šulcas atsistojo prie išėjimo šalia stiuardesių, ištiesė nugarą, išsišiepė, kartojo: „Welcome back, miss.“ Pasitelkė savo amerikietišką Teksaso akcentą, išmoktą Šeperdo lakūnų mokykloje. Kaip atsakymo sulaukdavo geranoriškos šypsenos.

* Iki pasimatymo, panele. (Angl.)

Kadais taip išsišiepęs gebėdavo suvilioti moterį ateiti į pasimatymą atvykimo salėje. Žinoma, taip ir darydavo. Reisas iš Keiptauno į Altą. Moterys. Tai ir buvo problema. Ir sprendimas. Moterys. Dar daugiau moterų. Naujos moterys. O dabar? Jo plaukų augimo linija traukėsi vis tolyn po lakūno kepure, bet siuvėjo siūta uniforma ryškino aukštą plačiapetį stotą. Dėl ūgio lakūnų mokykloje nepateko į naikintuvą, tad mokėsi valdyti karinį transportinį lėktuvą „Hercules“, dangaus darbinį arklį. Visiems namuose papasakojo, kad jo nugara esanti pora centimetrų per ilga, lakūno kabina naikintuvuose „Starfihter“, F-5 ir F-16 tinkanti tik nykštukams. Tiesa ta, kad jam net neteko jų išmėginti. Kūnas buvo vienintelis dalykas, kurį pavyko išlaikyti iš tų laikų. Vienintelis, kuris nesubyrėjo, nesužlugo. Kaip jo santuokos. Šeima. Draugai. Kaip tai atsitiko? Kur buvo jis, kai visa tai vyko? Greičiausiai viešbučio kambaryje Keiptaune arba Altoje: nosis – kokaine, kad atlygintų už potencijai kenkiančius alkoholinius gėrimus bare, o „draugužis“ – kokioje nors *not-welcome back miss**, kad atlygintų už tai, kuomet nebuvo ir niekada nebus.

Tordo Šulco žvilgsnį patraukė tarp tarp sėdynių eilių einantis žmogus. Ėjo palenkęs galvą ir vis tiek atrodė gerokai aukštesnis už kitus. Liesas ir plačiapetis, kaip ir pats Šulcas. Kirptas ežiuku: šeriai styro tarsi šepetys. Matyt, jaunesnis už jį, panašus į norvegą, bet vargu ar tai namo grįžtantis turistas, veikiau emigrantas kiek papilkėjusia rusva oda, kokia būdinga baltiesiems, praleidusiems daug laiko Pietryčių Azijoje. Aiškiai pagal užsakymą siūtas rudas lininis kostiumas atrodė kokybiškas ir solidus. Galbūt verslininkas. Ne itin turtingas, nes keliauja ekonomine klase. Tačiau Tordo Šulco žvilgsnį prikaustė ne vyro kostiumas ar ūgis. Randas. Šis tęsėsi nuo kairio lūpų kampučio beveik iki pat ausies – kaip pjautuvo formos šypsena. Groteskiška ir itin dramatiška.

* „Ne iki pasimatymo“ panelė. (Angl.)

– *See you.**

Tordas Šulcas krūptelėjo, bet nespėjo atsakyti į išlipančio keleivio atsisveikinimą. Atvykėlio balsas buvo gergždžiantis ir užkimęs, o paraudusios akys liudijo, kad vyras ką tik nubudo.

Lėktuvas ištuštėjo. Ant pakilimo tako stovėjo autobusiukas su darbuotojais, tvarkysiančiais saloną. Tordas Šulcas pastebėjo, kaip pirmiausia iš autobusiuko išlipa ir laiptais aukštyrą pasileidžia nedidukas kresnas rusas, vilkintis geltoną liemenę su atšvaitais ir kompanijos „Solox“ ženklą.

See you.

Koridoriumi žingsniuodamas link įgulų pasitarimo kambario, Tordas Šulcas mintyse kartojo įstrigusius žodžius.

– Ar kartais neturėjai rankinio krepšio? – klustelėjo viena stiuardėsė, rodydama į Tordo Šulco „Samsonite“ kompanijos lagaminėlį su ratukais.

Šulcas neprisiminė jos vardo. Mija? Maja? Šiaip ar taip, kažkada prieš šimtą metų permiegojo su ja per pertrauką tarp skrydžių. O gal ir ne?

– Ne, – atsiliepė Tordas Šulcas.

See you. Tarsi – dar pasimatysime? Arba – matau, kad į mane stebėjai? Prie įgulų pasitarimo kambario durų jie praėjo pro pertvarą, kur teoriškai buvo įrengtas muitinės postas. Beveik visą laiką kėdė už pertvaros stovėjo tuščia, ir jis niekada – per trisdešimt metų darbo oro linijų bendrovėje – nebuvo sustabdytas ir patikrintas.

See you.

Tarsi – žinok, matau tave. Ir – permatau, kas tu per vienas.

Tordas Šulcas skubiai žengė pro duris į įgulų pasitarimo kambarį.

* Pasimatysime. (Angl.)